AOFDersleri.com

Ünite 6: Doğal Çevrenin Korunması

Doğal Çevrenin Korunması

İnsan faktörünün etkili olmadığı, kendini devamlı yenileyen, madde ve enerji döngülerinin sürekli görüldüğü, canlı ve cansız varlıklardan meydana gelen bütüne doğa veya tabiat adı verilmektedir. Ancak günümüzde doğal alanların özellikle insan faaliyetleri sonucu Tahribata uğradığı bilinen bir gerçektir. Bu bağlamda, doğada bulunan canlı ve cansız tüm değerlerin yok olmasın engellemek, ekosistemler arasındaki dengeyi sağlamak, mevcut olumsuzlukları gidermek, çevresel açıdan her türlü geri kazanını ve iyileştirme eylemlerini gerçekleştirmek "çevre koruma" kavramı ile ifade edilmektedir.

Biyolojik Çeşitlilik

Biyolojik çeşitlilik veya biyolojik zenginlik, canlıların genetik özelliklerine bağlı ve farklı ekolojik ortamlara uyum mekanizmaları ile geliştirdikleri tür içi ya da türler arası farklılığın göstergesidir. Biyolojik çeşitlilik, genetik, Tür ve ekosistem çeşitliliği olmak üzere üç kategoride İncelenmekte olup çeşitlilik üzerinde etkili olan ekolojik işlevlerle ilişkiler kurularak açıklanmaktadır.

Türkiye'nin biyolojik çeşitliliği: coğrafi korunun ve bulunduğu iklim kuşağının etkisi ile Türkiye, zengin biyolojik çeşitliliğe sahip ülkelerden birisidir. Bitki türleri açısından bakıldığında tüm Avrupa ülkelerinde toplam bitki türü yaklaşık 12500 iken Türkiye'de bu sayı 11000 civarındadır. Bu bitkilerden endemik olanların oranı ise yüzde 30 civarında olup sadece Türkiye'ye özgü tüllerdir. Benzer şekilde. 120 memeli. 400'ü aşkın kuş turu. 130 kadar sürüngen, 400 civarında balık türü ile biyolojik çeşitlilikte tür çeşitliliği açısından çok zengindir. Bununla birlikte, Türkiye'nin genetik çeşitliliği özellikle bitki genetik kaynaklan ile önem kazanmaktadır. Bunun nedeni. Akdeniz ve Yakın Doğu gen merkezinin kesiştiği noktada olmasıdır. Bu iki bölge, tahıl ürünlerinin ve bahçe bitkilerinin ortaya çıkmasında çok önemli bir role sahiptirler. Türkiye'de çok sayıda türün değişim gösterdiği beş farklı "mikro gen merkezi" bulunmaktadır. Endemik yeryüzünde yalnızca bulunduğu bölgeye adapte olmuş ve başka bölgelerde yaşamayan canlı türleridir (yöreye özgü türler).

Biyolojik çeşitliliğin korunması: Biyolojik çeşitliliğin kaybolmasındaki en iniydik etken insan olup korunması konusunda yapılacak her türlü uygulamadan da yine insanlar sorumludur. Biyolojik çeşitliliği tehdit eden faktörlerden bazıları şu şekilde özetlenebilir:

- Aşırı nüfus artışı,
- Kentleşme, endüstrileşme, ulaşım ve madencilik faaliyetlerinin artması.
- Turizm sektörünün hızla gelişmesi ve doğanın taşıma kapasitesinin üstündeki Turistik etkinlikler,
- Doğal kaynakların bilinçsizce kullanımı,
- Tarla elde etmek amacı ile ormanların kesilmesi ve mera alanlarının yok edilmesi.
- Doğadan çeşitli amaçlar için aşırı bitki ve hayvan toplanması,
- İstilacı ve yabani türlerin yaygınlaşması,
- Flora ve fauna elemanlarını araştırma ve koruma konusunda uzman kişilerin yetersizliği.

Dünyada ve Türkiye'de çeşitli çevresel baskılar nedeni ile nesli tükenmekte olan bitki ve hayvan türleri mevcuttur. Bu türlerin mutlaka koruma altına alınması ve nesillerinin devam ettirilmesi gerekmektedir. Arboretum, bilimsel araştırma, gözlem ve tanıtım amacı İle dünyanın farklı yellerinden bir araya getirilmiş çoğunluğu ağaç ve diğer bitki türlerinden oluşan koleksiyonlara ait doğa parçalan (açık hava bitki müzesi). Herbaryum, farklı bölge ve ekosistemlerden toplanarak kurutulan bitki örneklerinin düzenli bir şekilde saklandığı yer.

Sulak Alanların Korunması

Sulan akıntılı veya durgun, tatlı, acı veya tuzlu, sürekli veya geçici var olan, doğal ya da yapay su kütlelerinin tümüne *sulak alan* denilmektedir. Biyolojik çeşitlilik bakımından dünyanın en zengin ekosistemlerinden olan sulak alanların İşlevleri açısından bakıldığında yerkürenin vazgeçilmez parçaları olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü büyük öneme sahip olan sulak alanların günümüzde geçmişe oranla büyük ölçüde azaldığı ve işlevlerini yerine getirmediği bilinen bir gerçek olup yeryüzündeki mevcut sulak alanların korunması gerekmektedir. Bununla birlikte, sulak alanların verimli kullanılması, su tasarruf tedbirlerinin uygulanması, bozulmuş sulak alanların yeniden kazanılması, sulak alanların uygun ve güvenilir politikalarla korunması ve yönetilmesi, yeterli ve akılcı bilgi donanımına sahip uzmanların bilimsel yöntemlerle araştırma ve uygulama yapmaları sulak alanların korunmasında temel İlkelerdir.

Türkiye'de Koruma Altındaki Alanlar

Ulusal ve uluslararası bazı kriterlere göre önemli unsurlar taşıyan doğal ve kültürel kaynakların, kortuna ve inceleme amacı ile korunduğu alanlara "doğa koruma alanı denilmektedir. Türkiye'deki dünya mirasları; İstanbul'un tarihi yerleri, Kapadokya. Göreme Milli Parkı. Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası, Hattuşaş, Pamukkale Hiearopolis Milli Parkı, Ksantos-Letoon, Nemrut Dağı. Safranbolu, Pruva Antik Kenti. Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi'dir. Bu değerlerin yanı sıra dünya mirasına aday olanlardan bazıları ise Efes, Karain Mağarası, Sümela Manastırı, Termossos Milli Parkı, Perge, Kekova, İshale Paşa Sarayı, Cumalıkızık, Ahlat, Çatal höyük'tür. Bununla birlikte, 1983 yılında ulusal ve uluslararası öneme sahip tabiat ve kültür varlıklarının seçilip belirlenmesine, özellik ve karakterleri bozulmadan korunmasına, geliştirilmesine ve yönetilmesine ilişkin esasları düzenlemek amacı ile yürürlüğe giren Milli Parklar Kanunu'na göre dört farklı koruma alanı tanımlanmıştır. Bu alanlar; milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları ve tabiatı koruma alanlarıdır.

Çevre İle İlgili Sözleşmeler ve Mevzuatlar

Türkiye'de çevre koruma, sürdürülebilir temiz yaşam ortamları, biyolojik çeşitliliğinin korunması, doğal ve kültürel varlıkların sonraki nesillere aktarılması ile ilgili kanunlar, yönetmelikler, mevzuatlar, protokoller ve sözleşmeler düzenlenmekte ve uygulanmaktadır.

- *Dünya Kültürel* ve *Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme (Paris, 1983):* Ender bulunan ve evrensel değer taşıyan kültürel ve doğal mirasların korunmasını amaçlayan sözleşme kapsamında, ülkelerin ulusal miraslarını belirleyerek kortuna uygulamalarını destekleyen uluslararası işbirliği ve yardım sistemi ile yönetimi hedeflenmektedir.
- *Biyolojik çeşitlilik sözleşmesi (Rio de jenelro.1992):* Sözleşmenin amacı biyolojik çeşitliliğin korunması, bu çeşitliliğin sürdürülebilir kullanımı, genetik kaynaklar ve teknoloji üzerinde sahip olunan bütün hakları dikkate almak kaydıyla, bu kaynaklara gereğince erişimin ve ilgili teknolojilerin gereğince transferinin sağlanması ve uygun finansmanın tedariki de dahil olmak üzere, gerekli kaynakların kullanımından doğan yararların adil ve hakkaniyete uygun paylaşımı olarak belirlenmiştir.
- *Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Suluk Alanlar Sözleşmesi (Ramsar, 1971)*: Ramsar Sözleşmesi olarak bilinen bu sözleşme, özellikle su kuşlarının yaşama ve üreme alanları için büyük öneme sahip sulak alanların korunmasını hedeflemeleredir.
- *Avrupa'nın Yaban Hayatı* ve yaşama *Ortamlarını Koruma Sözleşmesi (Bern. 1979):* Sözleşme, yabani bitki ve hayvanlar ile bunların yaşama ortamlarını korumayı, özellikle birden fazla ülkenin işbirliği ile koruma sağlamayı amaçlamaktadır.
- *Ozon Tabakasının Korunması Sözleşmesi (Viyana. 1985):* Sözleşme, gelişmekte olan ülkelerin İhtiyaçlarını ve özel koşullarını göz önünde bulundurarak ozon tabakasını korumak için imzalanmıştır.

- *Denizlerin Gemiler Tarafından Kirletilmesinin Önlenmesine Ait Uluslararası Sözleşme (MarpoL 1973):* Gemilerden kasıtlı, ihmal veya kaza sonucu denize bırakılan petrol ve diğer zararlı maddelerin deniz kirlenmesinde önemli bir sebep olduğu düşüncesine dayanarak imzalanan sözleşme İle petrol ve zararlı maddelerle deniz çevresinin kasıtlı olarak kirlenmesinin tamamen ortadan kaldırılması ve bu maddelerin bir kaza sonucunda denize boşalımımın en aza indirgenmesi hedeflenmektedir.
- *Tehlikeli* Atıkların *sınırlar ötesi Taşınımının* ve *Bertarafinın Kontrolüne İlişkin Sözleşme (Basel. 1989):* Sözleşmenin temel amaçları, tehlikeli ve diğer tüm «atıkların sınır ötesi hareketlerini azaltmak, tehlikeli ve diğer atıkların oluştukları yerde bertaraf edilmesini sağlamak, atıkların oluşumunu minimize etmek olarak belirtilmektedir.
- *Akdeniz Kirlenmesine Karşı Korunması Sözleşmesi (Barselona, 197b):* Akdeniz'den günümüzdeki ve gelecekteki nesillerin yararlanabilmesini sağlamak için tamamının korunmasını ve geliştirilmesini amaç edinen sözleşme, ülkelerin ve ilgili uluslararası kuruluşların yakın işbirliğine ihtiyaç olduğunu belirtmektedir.
- *Karadeniz 'in Kirlenmesine Karşı Korunması Sözleşmesi (Bükreş, 1992):* Uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde deniz ve çevresinin korunması remel amaç olarak öngörülmektedir.
- *Gündem 21*: Ekosistemlerde görülen bozulmalar, insanlar arasındaki yoksulluk, açlık, eşitsizlik konularında küresel ortaklık kurmayı amaçlayan Gündem 21. uluslararası kabul edilen en geniş kapsamlı eylem planı olarak kabul edilmektedir.

Çevre *Kanunu:* Kürün canlıların ortak varlığı olan çevrenin, sürdürülebilir çevre ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda korunmasını sağlamak bu kanunun amacını oluşturmaktadır.

Turizmi Teşvik Kanunu: 2634 sayılı Kanunun çevre ile ilgili hükümlerinde; kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgelerinde ve turizm merkezlerinde; Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerin kamu yararına korunmasına veya kamu yararına kullanılmasına katkıda bulunacak yapı ve tesislerin kanım maddelerine uygun yapılabileceği ve işletilebileceği belirtilmektedir.

Toprak Kullanımı ve Arazi Kullanımı Kanunu: Arazi ve toprak kaynaklarının bilimsel esaslara uygun olarak belirlenmesi, sınıflandırılması, arazi kullanım planlarının hazırlanması, koruma ve geliştirme sürecinde toplumsal, ekonomik ve çevresel boyutlarının katılımcı yöntemlerle değerlendirilmesi, amaç dışı ve yanlış kullanımların önlenmesi, korumayı sağlayacak yöntemlerin oluşturulmasına İlişkin sorumluluk, görev ve yetkilerin tanımlanması ile ilgili usul ve esasları kapsayan bir kanundur.

- Kültür ve *Tabiat Varlıklarını Konuna Kanunu:* Korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tanımlan belirlemek, yapılacak İşlem ve faaliyetleri düzenlemek, bu konuda gerekil ilke ve uygulama kararlarını alacak teşkilatın kuruluş ve görevlerini tespit etmek amacı bulunmaktadır.
- *Milli Parklar Kanunu:* Yurdumuzdaki milli ve milletlerarası düzeyde değerlere sahip milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanlarının seçilip belirlenmesine, özellik ve karakterleri bozulmadan korunmasına, geliştirilmesine ve yönetilmesine ilişkin esasları içermektedir.
- *Orman Kanunu:* Ormanların tanımı, sınıflandırılması ve yönetimi ile ilgili tüm esasları içeren bir kanundur.
- *Kıyı Kanunu:* Deniz, tabii ve suni göl ve akarsu kıyıları ile bu yerlerin etkisinde olan ve devamı niteliğinde bulunan sahil şeritlerinin doğal ve kültürel özelliklerini gözeterek koruma ve toplum yararlanmasına açık, kamu yararına kullanma esaslarım tespit etmek amacı ile düzenlenmiş bir kanundur.
- *Boğaziçi Konunu:* Bu Kanunun amacı; İstanbul Boğaziçi ••Maninin kültürel ve tarihi değerlerini ve doğal güzelliklerini kamu yararı gözetilerek korumak ve geliştirmek ve bu alandaki nüfus yoğunluğunu artıracak yapılanmayı sınırlamak için uygulanacak imar mevzuatını belirlemek ve düzenlemektir.
- Çevresel *Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği:* Gerçek ve tüzel kişilerin gerçekleştirmeyi planladıkları

yönetmelik kapsamına giren faaliyetlerin çevre üzerine yapabilecekleri etkilerin belirlenerek değerlendirilmesi ve tespit edilen olumsuz etkilerin önlenmesi için gerçekleştirilecek süreçte uygulanacak idari, teknik usul ve esasları düzenlemektir.

- *Turizm Tesisleri Yönetmeliği:* Yönetmelik içerisinde yer alan, “çevre korunmasına yönelik önlemler" ve "sağlık, temizlik ve çevre korunmasına yönelik önlemler” olmak üzere iki ana başlık altındaki maddeler turizm tesisleri tarafından alınması gereken çevresel tedbirleri ele almaktadır.

AOFDersleri.com